

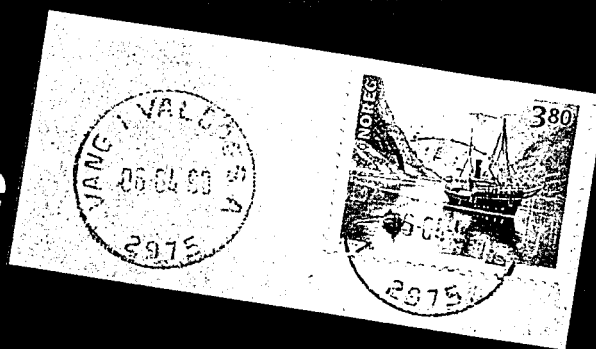
SISTE: TO VENSTREBEN

Den store frimerke- konkurransen 1941

Algerie – Afrikas beste frimerkeland

Tidligsalg av norske frimerker

NFT

Norsk Filatelistisk Tidsskrift
Utgitt av Norsk Filatelistforbund

Redaktør:
ØYVIND REFSNES
Nordengvn. 87 e,
0755 Oslo
Tlf/fax: 22 50 19 94

Redaktøren er også inntil videre annonseansvarlig, og annonsemateriell og forespørsler kan rettes til ham på samme adresse.

Forespørsler om fakturaer, adresse-*endringer*, nye abonnenter o.l. rettes til sekretariatet i Norsk Filatelistforbund (se opplysninger nedenfor).

Om små-annonser, se egne opplysninger ved starten av disse.

Opplag 6500
10 utgaver i året.
Tidsskriftet sendes gratis til medlemmene i klubber tilsluttet Norsk Filatelistforbund.

Årsabonnement direkte i Norge og Norden forøvrig: Kr. 225,-.

Norsk Filatelistforbund
Besøksadresse Sekretariatet:
Dronningensgt.15, værelse 340, Oslo.

Postadresse: PB. 875 Sentrum, 0104 Oslo.

Kontortid: Mandag-fredag 9-15.

Tlf: 22 41 61 40.

Fax :22 42 48 12.

Sekretær: Bodil Hillesøy.

Forbundsstyret:

President: *Egil H. Thomassen*, Roterudvn. 2, 2600 Lillehammer.

Visepresident: *Trygve Karlsen*, Pb. 3150 Munkvoll, 7002 Trondheim. Styremedlemmer: *Arvid Jørgensen*, Neptunvn. 28, 9024

Tomasjord. *Gunnar Melbøe*,

Betzy Kjelsbergsv. 26 E, 0486

Oslo. *Bjørn Myhre*, Odinsgt. 5,

1608 Fredrikstad. *Hallvard Slettebø*, Bjørnøyt. 33 A, 4009

Stavanger. *Patrick Young*,

Magdevågvn. 7, 6009 Ålesund.

ISSN: 0332-8848.

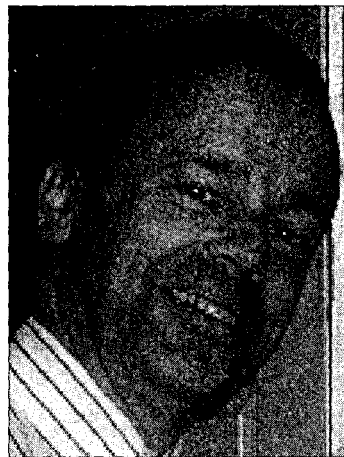
Innleveringssted: Oslo

Repro:

Aanonsen grafisk as

Trykk: Merkur Trykk.

Nye opp- dagelser

kan gjøres kontinuerlig i filatelen.

Selv om det gjennom årtiene har vært fullt opp av ivrige frimerkeforskere på alle nivåer og områder, viser det seg stadig at «eldgamle» utgaver gjemmer sjeldenheter som ennå ikke er funnet. Og i bøker og protokoller ligger det stadig festlige skatter for den som leter.

I løpet av de siste NFT-utgavene har vi kunnet fortelle om flere slike gleder: Private pakkepostmerker som nesten var offisielle; helpost-kortbrev som var ukjent i nesten hundre år. I dette nummeret av NFT er det Paul Jensen som trekker nytt frem i lyset, nemlig «Frimerkekonkurransen fra 1941». Mange av oss kjenner til flyvebladene som ble sluppet ut over Norge i 1941, som «bidrag til frimerkekonkurransen». Men hva gikk egentlig den konkurransen ut på ? Det forteller Paul Jensen om i dagens NFT.

I årene fremover ser vi frem til nye skattkister som åpnes, til glede for norske samlere på alle nivåer. Stort eller lite, gull eller sølv, NFTs spalter vil alltid være åpne for viten som kan bringe norsk filateli videre fremover. Og i den sammenheng er viten om historien like viktig som viten om morgendagens frimerker.

Benytt sommeren godt, let i arkiver og samlinger, skriv ditt bidrag til NFT. Slik at våre mer enn 6000 lesere kan få nye gledelige frimerke-opplevelser i årene fremover.

Øyvind Refsnes,
Redaktør.

Frimerkekonkurransen 1941:

Til de krigsherjede norske hjem

Av Paul H. Jensen

Frimerkekonkurranse.

Handelsdepartementet, Poststyret og Kultur- og Folkeopplysningsdepartementet innbyr til en konkurranse om utkast til nye frimerker med tilleggsverdi til inntekt for krigsherjede norske hjem. Fristen for innlevering av utkast er satt til 1. juni 1941. Program for konkurransen fås ved henvendelse til 3dje Postadministrasjonskontor, Poststyret.

Slik var annonser og omtaler i avisene i april 1941.

Under min jakt på uoffisielle norske frimerkeligheter fikk jeg for noen år siden tak i en samling flygeblad i frimerkeform, som var kastet ned over Norge av britiske fly i 1941. Disse ble først omtalt i NFT i 1947; senere mer utførlig av Theis G. Westergaard i NFT i 1976, og endelig nøyaktig analysert og beskrevet av Karl U. Sanne i Stanley Gibbons Monthly i desember 1993.

Felles for disse fire forskjellige flygebladene er at de er merket «Utkast til den norske frimerkekonkurranse». Dette måtte henge sammen med noe, selv om jeg ikke kunne huske noe om noen norsk frimerkekonkurranse.

Eget album

Under et besøk på Postmuséet i 1995 viste Postmuséets leder, Helge Tollum, meg et album med diverse frimerkeutkast fra krigens tid, og av dette gikk det frem at det faktisk hadde vært en frimerkekonkurranse i 1941. I albumet fantes for øvrig også andre forslag til frimerker under okkupasjonstiden, men jeg skal her konsentrere meg om den offisielle konkurransen, som faktisk ble skrevet ut i april 1941. På grunn av NORWEX 97 og ombyggingen av Postmuséet måtte jeg slippe taket i idéen, men den var ikke begravet.

Førstekonsulent Arvid Løhre i Postmuséet fant frem saken - det var et album med de beste utkastene og to store esker med utkast. Videre skaffet han meg kopier av avisutklipp og av

Poststyrets opprinnelige kunngjøring om konkurransen.

Kunngjøringen

Formålet var å lage en frimerkeserie med tilleggsverdi, som skulle brukes til gjenreisning av norske hjem som var blitt krigsskadet under den tyske invasjonen i 1940.

Kunngjøringens tekst var som følger:

«Frimerkekonkurranse

Handelsdepartementet, Poststyret og Kultur- og Folkeopplysningsdepartementet innbyr til en konkurranse om utkast til nye frimerker med tilleggsverdi til inntekt for krigsherjede norske hjem.

For konkurransen er fastsatt følgende

Program:

Format.

Hvert utkast framstilles i 2 størrelser; - det ene i en av de nedenfor nevnte frimerkestørrelser; det annet 6 ganger større.

For så vidt angår frimerkenes format kan der velges mellom alm. frimerkestørrelse: 20,32 x 24,13 mm, med bilde-

Oslo, lørdag 5. april 1941.

Konkurranse om utkast til nye frimerker.

Premier på henholdsvis 1500, 1000 og 500 kroner.

Handelsdepartementet, Poststyret og Kultur- og Folkeopplysningsdepartementet innbyr i disse dager til en konkurranse om utkast til nye frimerker i frankeringsverdiene 10, 15, 20 og 30 øre, med en tilleggsverdi av 10 øre pr. merke. Tilleggsverdien går til krigsherjede norske hjem.

Oplaget vil bli begrenset til ialt 2 millioner frimerker.

Det er opsatt 3 premier på henholdsvis kr. 1500.00, kr. 1000.00 og kr. 500.00, og dessuten har innbødene forbeholdt sig rett til å kjøpe ikke-premierte utkast for kr. 250.00 pr. stk.

Fristen for innlevering av utkast er satt til 1. juni 1941.

Utkastene vil bli bedømt av en nedsatt komité bestående av maleren Søren Onsager, tegneren Harald Damsleth, filialbestyrer Egil Hauglid, generalsekretær Bjarne Holst, postmester Fredrik Torp, Statens trykningsjef Mihael Sundt Gundersen samt direktør Knut Moestue.

størrelse 17,3 x 21,1 mm.

1 1/2 frimerkestørrelse:

30,48 x 24,13 mm, med bildestørrelse 27,5 x 21,1 mm.

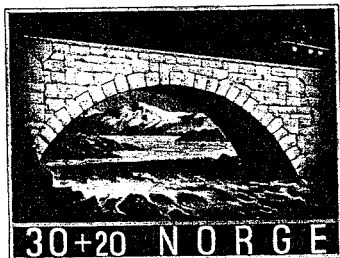
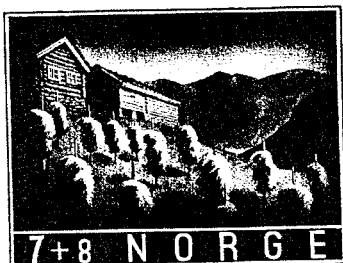
Motiver:

Med hensyn til valg av motiver vil deltagerne stå helt fritt, idet formålet for frimerkenes utgivelse antas å gi fornøden veiledning for så vidt angår motivvalgets begrensning.

Utstyr.

Foruten selve bildet skal frimerkeutkastene inneholde ordet «Norge», tall for verdiangivelse, eventuelt ordet «Post» samt ordene «Til krigsherjede norske hjem».

Frimerkene vil bli utgitt i 4 verdier: 10, 15, 20 og 30 øre, med tilleggsverdi 10 øre pr. mer-

Damsleths fem utkast.

ke. I frimerkenes tekst vil dette bli å anføre slik: 10+10, 15+10, 20+10, 30+10 (eventuelt med tilføyet «øre» eller «Ø»). Det tall som angir tilleggsverdien, kan være av samme størrelse som eller litt mindre enn tallet for frankeringsverdien, og kan anbringes ved siden av eller under dette.

Farve.

Hver av de nevnte verdier kan bare framstilles i én farve. For frankeringsverdiene 20 og 30 øre er en konvesjonsmessig bundet til bestemte farver, henholdsvis rødt og blått. Verdien 10 øre bør som hittil være grønn. Farveutvalget for verdien 15 øre er fritt, bortsett fra at en av de foran nevnte farver ikke kan brukes.

Denne verdiangivelse som anbringes på utkastene, kan således være hvilken som helst av de 4 nevnte. Det er ikke nødvendig at utkastene farvelegges,

men finner deltagerne en av de nevnte farver særlig skikket for det valgte motiv, kan den tilsvarende verdiangivelse, hvor den er bundet til bestemt farve, brukes i utkastet. Innbyderne forbeholder seg dog å stå fritt med hensyn til fordelingen av verdiene på de utkast som vil bli benyttet til frimerkeframstillingen.

Motto.

Utkastene skal være forsynt med motto, og ledsaget av navneseddel, innlagt i forseglet konvolutt, påtegnet motto.

Frist.

Utkastene må være kommet inn til Poststyret innen 1 juni 1941, påtegnet «Forslag til frimerker».

Bedømmelse.

Utkastene vil bli bedømt av en av innbyderne nedsatt bedømmelseskomité, bestående av maleren Søren Onsager, tegneren Harald Damsleth,

filialbestyrer Egil Hauglid, nestformann i Oslo Filatelist-Klub, .
generalsekretær Bjarne Holst som representant for Kultur- og Folkeopplysningsdepartementet,
postmester Fredrik Torp som representant for Poststyret, Statens tryknings sjef Michael Sundt Gundersen samt direktør Knut Moestue.

Premier.

De beste utkast, – som blir Poststyrets eiendom, – premieres etter bedømmelseskomitéens innstilling slik: 1. premie kr. 1500,-, 2. premie kr. 1000,-, 3. premie kr. 500,-. Premiene gir intet tilsagn om at de premierte utkast vil bli brukt, idet avgjørelse herom treffes av vedkommende myndigheter.

Innbyderne forbeholder seg rett til å kjøpe, og eventuelt bruke, ikke premierte utkast for kr. 250,- pr. stk.

Om eventuelle endringer i utstyr m.v. vil det bli konferert med vedkommende deltager.

Nærmere opplysninger fås ved henvendelse til 3dje postadministrasjonskontor, Poststyret.

Innbyderne forbeholder seg rett til offentlig utstilling av innkomne utkast.»

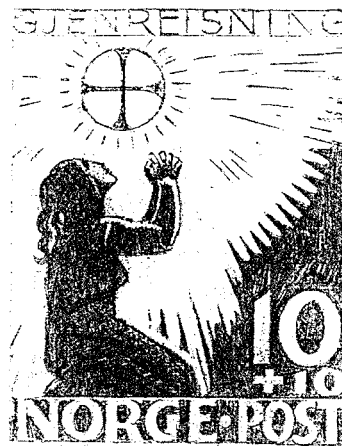
Kunngjøringen er ikke datert, men den ble offentliggjort 5. april 1941, med innleveringsfrist 1. juni. Når man trekker inn samhörigheten med de engelske flygebladene, påviste Karl U. Sanne at de første «slepp» ble gjort 7. juni 1941 over Bergens-området. De ble droppet over vestkysten i tiden 7. juni til 19. juli, og deretter 19.-20. september.

Stemningen våren 1941

For å forstå denne frimerkekonkurransen og den store oppslutning den fikk, må man forsøke å tenke seg tilbake til den stemning som hersket i Norge på våren 1941. Motstanden i Norge var nedkjempet 7. juni 1940. Tyskland hadde okkupert Belgia, Nederland og store deler av Frankrike etter angrepet på Danmark og Norge våren 1940. Tyskland og Sovjetsamveldet

Nr. 159. Motto: Jeg vil bygge mitt land. Innsendt av Kristian M. Bølstad, Mauritz Hansensgt. 4, Oslo.

Utkast til «Gjenreisningsfrimerke» (to utkast). Etter oppfordring tegnet av maleren Johannes Kolbel og innsendt 1/12 1941. Tegning med forminskelse.

Nr. 202. Motto: Hjelp til selvhjelp. Motiv: Arm med øks. Innsendt av A. Scheen, Lambertseterveien 4, Nordstrand. (Se premiert utkast av samme kunstner).

hadde delt Polen mellom seg i 1939 og opprettet en ikke-angrepspakt.

Sovjet angrep Finland i november 1939, og vinterkrigen endte med at Finland etter heltemodig innsats hadde måttet avstå en del grenseområder til Sovjet. Sovjet hadde også underlagt seg de baltiske land. Omtrent da konkurransen ble utskrevet hadde Tyskland gått til angrep på Jugoslavia og Hellas, som de la under seg i løpet av de neste måneder. Bare Storbritannia kjempet aktivt mot Tyskland

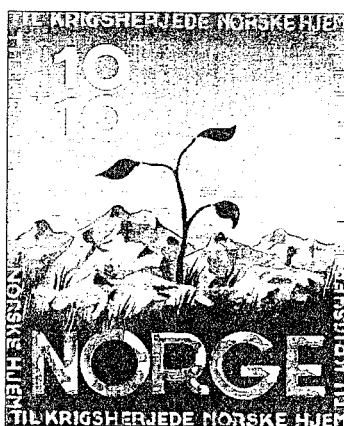
- og trass i at man visste at USA støttet Storbritannia (for øvrig mot god betaling) - var det en nokså vanlig oppfatning hos nordmenn flest at krigen i realiteten var over, og at Tyskland og Sovjetrussland hadde delt det europeiske kontinent mellom seg.

Gjenreisning

Så det man tenkte på var at man måtte forsøke å få i stand en gjenreisning av det som ble ødelagt i 1940, og ellers tilpasse seg situasjonen som best man kun-

ne. Det murret hos mange over den tiltagende politisering og nazifisering av det norske samfunn under Quislings «kommisariske regjering». Mange unge nordmenn flyktet over Nordsjøen eller over til Sverige og Russland, for å kjempe for Kongen og den norske eksilregjering i London.

Noe dypt engasjement var ikke til stede hos en stor majoritet i det norske folket på denne tiden, men det endret seg jo etterhvert, og det skal jeg komme tilbake til.

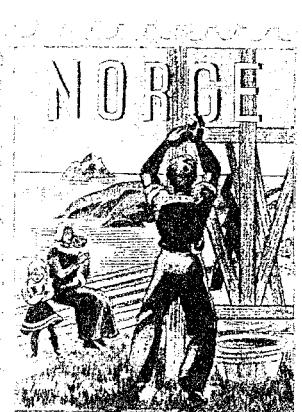

Nr. 123. Motto: Fred og oppbygning. Innsendt av 3dje premievinneren: Jan Fredrik Ellingsen, Båhusveien 26 Ø. A. Oslo.

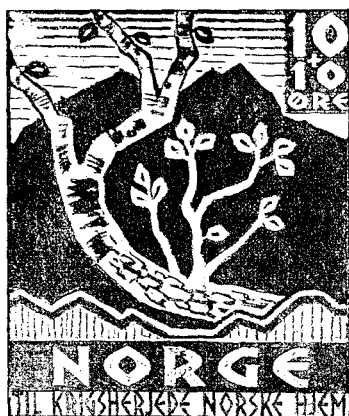

Nr. 53. Motto: Stubbe. 4 motiver (billeder) innsendt av Knut Mürer, Biskop Njålsgate 26, Stavanger.

«Stubben» som hovedobjekt i motivet er ment å symbolisere de krigsherjede hjem, hvis røtter ennå er festet i Norges jord. Den spirende gren er det nye hjem som reiser sig over grunnen av det gamle.

Nr. 202. Motto: Hjelp til selvhjelp. Motiv: Mann som bygger. Innsendt av A. Scheen, Lambertseterveien 4, Nordstrand.

3dje Premie (2 3.pr. utdelt). Nr. 72. Motto: Våren. Innsendt av maleren Nic. Hansen. Langesgate 7 I, Oslo.

Nr. 92. Motto: De som mistet alt. Innsendt av Alexey Zaitzow, Observatorie Terrasse 7B, Oslo. Zaitzow var kjent nazist, med yrke som teatermaler.

3dje Premie (2 tredjepr. utdelt). Nr. 123. Motto: Fred og oppbygning III. Innsendt av Jan Fredrik Ellingsen, Båhusveien 26, Østre Aker.

Nazi og ikke

I juryen for frimerkeutstillingen satt det både ihuga nazivenner og «gode nordmenn».

Det beviser at polariseringen av det norske samfunn ennå ikke var begynt på alvor.

Navn som Søren Onsager og Harald Damsleth vekker vonde minner, mens andre, som Oslos postmester Fredrik Torp og direktør Knut Moestue (fra frimerketrykkeriet) - og sikkert også andre - fikk senere svi for sin nasjonale holdning.

Det kom inn ca. 200 forslag. Jeg har ennå ikke sett noen protokoll fra juryens arbeid, men jeg antar at professor Søren Onsager (som inntvunget direktør for Nasjonalgalleriet) og tegneren Harald Damsleth tok noe av ledelsen i juryen.

Ingen 1. premie

Så vidt jeg kan se, ble det ikke utdelt noen 1. premie og 2. premie. Det ble utdelt to 3. premier; innkjøpt fire utkast og gitt hederlig omtale til fem andre utkast. Ingen av disse var naziinspirert - snarere tvert imot. Emil Moestue A/S (Knut Moestue) laget faktisk trykkprøver av noen av de beste.

Jeg vil tillate meg å anta at herrene Onsager og Damsleth ikke var særlig begeistret over juryens avgjørelser. Etter å ha sett gjennom en rekke av de for-

slag som ikke nådde opp i konkurransen fant jeg svært få som hadde noen som helst tilknytning til nazisymboler - om noen i det hele tatt.

Damsleths utkast

Juryen må ha avsluttet sitt arbeid hurtig. Allerede 10. juni 1941 hadde Harald Damsleth klar sine personlige utkast til denne serien. Han var en usedvanlig dyktig tegner, og sannsynligvis på dette tidspunkt landets beste reklame- og plakattegner, selv om hans stil i dag ikke virker så attraktiv. I sin artikkel i Norgeskatalogen 1998 har kunstneren Knut Løkke-Sørensen en god, men kritisk analyse av Harald Damsleths frimerkekunst, men han ser helt bort fra det faktum at norsk frimerkeutgivelse frem til 1940 var preget av en enkel trivialitet som ikke tydet på særlig stor kunstnerisk frihet fra Poststyrets side. Med sine til dels omstridte motiver fra krigens tid var jo Damsleth - tross alt - med på å åpne døren for helt nye perspektiver for norsk frimerkeutgivelse.

Etter oppfordring tegnet maleren Johannes Kølbel (løvemerkets far) et nytt utkast til «Gjenreisningsfrimerke». Dette er datert 1/12-1941. Det var - for å si det rett ut - dårligere enn de fleste julemerker.

Utkom aldri

Det kom aldri ut noen gjenreisningsserie i 1941. For det første var kanskje ikke forslagene gode nok, og for det annet fikk både styre og folk annet å tenke på. Den 22. juni brøt Tyskland sin ikke-angrepspakt med Sovjetunionen, og gikk til angrep over en bred front.

Dette fikk dramatiske følger også for nordmennenes innstilling til okkupasjonen.

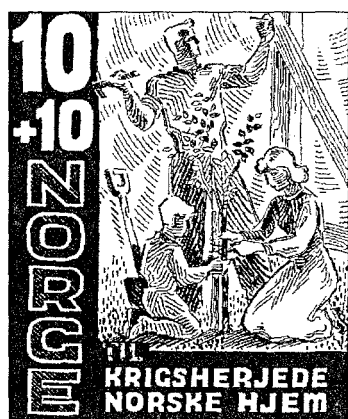
Jeg husker godt da jeg hørte meldingen om invasjonen av Russland over radioen. Jeg ropte til min far, som arbeidet i hagen: «Tyskerne har gått på russerne!». «Da har de tapt krigen», sa far, uten å snu seg engang.

Heseblesende forsøk

Nordmenn på venstresiden, som hadde forholdt seg relativt nøytrale til okkupasjonen, tok nå til aktiv motstand mot okkupantene. «Melkestreiken» på Akers Mek.; den påfølgende unntakstilstand og henrettelsene av Viggo Hansteen og Rolf Wickstrøm, vekket nordmenn flest; radioinndragelsene og alle forsøk på nazifisering som fulgte bidro til virkelig å polarisere situasjonen mellom «medløperne» og de «gode nordmenn» på en slik måte at nesten alle måtte ta parti for eller imot. Det ga også sitt uttrykk i norsk frimerkeutgivelse - «Legion-merket»

Nr. 55 A. motto Aks. 4 motiv (tegninger) innsendt av forf. Bjarne Telle, Fredensborgveien 17, Oslo.

Nr. 176. Motto: Nytt Håp. Innsendt av Johan Gundersen, Sverresdal 3, Trondheim.

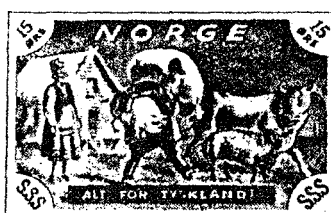
Nr. 218. Motto: Appell til Nordmenn. Vikingskip og «Ja vi elsker». Innsendt av Otto Torgersen, Industriforb's Annonsebyrå, Oslo. Otto Torgersen var en ledende reklamebyråmann i Norge etter krigen, og startet bl.a. byrået Pran & Torgersen.

og V-overtrykkene kom som et heseblesende forsøk på å vise at det offisielle, okkuperte Norge støttet okkupantene - og der tok de altså feil.

1. Utkast til den norske frimerkekonkurranse

Tre andre utkast følger pr. luftpost

Et av frimerkeutkastene fra britiske fly fra juni 1941.

Idéer?
Synspunkter?
Artikler?
NFTs spalter er åpne.
Ta kontakt idag!